

Рецензия

от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление 3.2. Психология

докторска програма: Педагогическа и възрастова психология

автор: Мария Улянова Колар

тема: „Формиране и развитие на комуникативни компетенции у студентите от педагогическите специалности в полиетнична среда“

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определен за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Формиране и развитие на комуникативни компетенции у студентите от педагогическите специалности в полиетнична среда“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Педагогическа и възрастова психология. Автор на дисертационния труд е Мария Улянова Колар – докторант към катедра „Психология“ в СУ „Климент Охридски“, отчислен с право на защита.

Представеният от Мария Улянова Колар комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на СУ. Той включва всички необходими документи. Докторантката е приложила и съответните публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Поставена в контекста на образованието, темата за ефективността се открива в различни измерения, в които неизбежно се вписва и подготовката на бъдещите педагози. Съществуват достатъчно емпирични изследвания, които отбелязват разрывите между изискванията към професионалните качества на педагозите и реалните постижения в изграждането на професионалната идентичност и компетентност на студентите бъдещи педагози. Самите разриви отправят сериозни предизвикателства пред обучението, което е насочено към подготовката на бъдещите педагози, особено в условията мултиетнична и мултикултурна среда. Поради това всеки опит за преодоляване на ограниченията в обучението на студентите бъдещи педагози запазва своята актуалност. Настоящото изследване се опитва да предложи модел за подобряване на обучението като се обръща към компетентностите, които съставят основата на професионалната подготовка на бъдещите педагози и конкретно върху комуникативните способности, които са един от основните пластове.

3. Познаване на проблема

Докторантката се опитва обосновава да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Теоретичният анализ е насочен към осмисляне на основния конструкт на изследването – комуникативната компетентност. Самите комуникативни способности са разгледани в контекста на взаимодействията, което очертава техните лингвистични, когнитивни и персонологични измерения, както и близостта с различните ситуации в процеса на обучение, разгръщане се в мултиетнически контекст. Така се открива възможност за очертаване на връзките между комуникативните способности с останалите професионални способности и техните отражения върху управлението на педагогическия процес. Теоретичният анализ на комуникативната компетентност е обогатен чрез съдържателното представяне на отделните способности, което е и основа за изграждане на модел за подкрепа и тренинг за развитие на самата комуникативна компетентност, които са и основни конструкти на емпиричните изследвания. Анализите на тези конструкти са задълбочени, което очертава и възможностите за проследяване евристичността на предложената програма за развитие на комуникативната компетентност при бъдещите педагози. Това придава кохерентност на цялостния анализ,

очертава рамката на емпиричното изследване и открива възможност за конструиране на модели на взаимодействие между отделните изследвани променливи. Счита, че въвеждането на формирация експеримент, като възможност за проследяване динамиката на развитие на комуникативната компетентност за особено евристичен, понеже открива един по-различен подход при осмисляне на ефективността от предлаганите обучения .

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Изследването е осъществено чрез:

Методика „КОС-2“ – Въпросник за изследване на комуникативни и организаторски способности, автори – В. В. Синявски, В. А. Фьодорошин;

Анкета за проверка наличието и нивото на балансираност на билингвизма (Хентшел, Кудрявцева, Волкова, 2014);

Въпросник за измеряване на емпатия на А. Меграбян и Н. Епштейн (версия на Фетискин, Козлов, Мануйлов, 2002: 15-16);

Въпросник за оценяване на самоконтрола в общуването на Марион Снайдер (версия на Фетискин, Козлов, Мануйлов, 2002: 86);

Методика за измерване нивото на формираност на комуникативната компетентност (Трофимова, 2000, модифицирана версия).

Самите методики са вписани в контекста на формирация експеримент и са насочени към установяване на ефектите от обучението.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 238 страници, от които 165 основен текст, който включва 18 таблици, 15 фигури. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, пет глави, и заключение, използвана литература и приложения. Библиографията е със 240 заглавия - 222 на кирилица, и 18 на латиница. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните

хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

За оценката на едно дисертационно изследване могат да се приемат следните критерии:

-новост – собствен принос при решаването на изследователския проблем;

-научна ерудиция, изразена в обективността и коректността на представените идеи и възгледи при теоретичното разглеждане на темата и при обзора на литературните изследвания както и в подбора на методиките и анализа на емпиричните данни;

-подробно описание на методиките на изследването и на техните психометрични характеристики;

-коректно представяне на емпиричните данни като се използват статистически методи и анализи на резултатите;

-авторови приноси и препоръки, относно използването на резултатите от научните изследвания.

Приносите на Мария Улянова Колар са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

-Представен е задълбочен анализ на професионалната компетентност в педагогическата дейност, в контекста на мултиетнична среда и на отделните променливи, които очертават едно по-дълбоко разбиране на специфичните изрази на самата компетентност.

Представен е модел на комуникативната компетентност, и на възможностите за редуциране на трудностите в комуникативния процес, протичащ в мултиетнична среда. Комуникативната компетентност е конструирана съдържателно чрез набор от когнитивни способности, извлечени от различните концептуални модели на разглеждания конструкт.

Очертана е възможност за преосмисляне на програмите за обучение на бъдещите педагози, чрез емпиричното препотвърждаване на значението на социалната компетентност за справянето с различните ситуации в мултиетнична среда.

Считам за особен принос използването на формацияния експеримент като начин за изследване на динамиката на развитието на комуникативната компетентност и на трудностите, които възникват.

В практичен план бих искал да отбележа като принос създаването на специален тренинг за развитие на комуникативната компетентност, както и на модел за подкрепа. Евристичността на този модел е потвърдена чрез констатиране на промените в множеството от конструктите представлящи съдържанието на комуникативната компетентност – изменения в равнищата на емпатия, на разбиране, на контрол върху комуникативната ситуация, отчитане на чуждите перспективи, сензитивност към различията.

Това ми дава основание да отбележа, че изследването има приноси, които могат да намерят израз в опитите за преосмисляне на обучението на бъдещите педагози в много по-широки граници, отчитащи междуетничните предизвикателства, както и в търсенето на по-различни пътища за усилване на професионална компетентност.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии, отпечатани в сериозни научни издания и отговарят на изискванията.

9. Лично участие на докторанта

Мария Улянова Колар е била докторант в Програмата по педагогическа и възрастова психология. Реализирала е самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считам, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Мария Улянова Колар притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията за значенията на комуникативните способности в структурата на професионалната компетентност на бъдещите педагози.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам представения тренинг за развитие на комуникативната компетентност да бъде оформен като самостоятелен текст, което би подпомогнало обучението на бъдещите педагози..

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантката Мария Улянова Колар притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатката отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, и Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет . След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Мария Улянова Колар, за което давам и своя утвърдителен вот.

05.11. 2020 г.

Изготвил рецензията:

/проф. Румен Стаматов/